
Inledning

ett fenomen som konstant var närvarande i Freuds tänkande, men som i slutet av hans liv kom att uppta allt mer av hans intresse, är det som brukar kallas för den negativa terapeutiska reaktionen. Detta är något som alltid har förbryllat kliniskt verksamma psykoanalytiker: hur ska man förstå det faktum att det psykiska livet – efter kanske flera år av produktiv analys med djupa insikter i de neurotiska problemens motivationella grund – i slutändan ändå har en tendens att liksom klamra sig fast vid lidandet som om det vore psykets käraste ägodel? Människor biter sig ofta fast vid till synes mindre ändamålsenliga lösningar och mönster som snarast verkar motverka sitt syfte. Inte sällan visar det sig att bakom dessa mönster finns en längtan efter kärlek och njutning.

Den klassiska psykoanalytiska teorin har ofta kritiserats för att den lånade sin metaforik och sina teoretiska modeller från dåtidens fysik och biologi. Men när det kommer till ett fenomen som den negativa terapeutiska reaktionen måste man tillstå att det ändå ligger nära den kliniska erfarenheten att tänka det psykiska livets dynamik i termer av en kvantitativ distribution av psykisk energi – libido. Libidons tröghet och konservatism, dess benägenhet till fixering och dess ovilja

att överge etablerade konfigurationer – denna tendens har onekligen sin motsvarighet i de fysiska systemens entropi.

På några ställen i sina samlade skrifter använder Freud en slående och innehållsrik metafor för att fånga denna psykiska entropi: ”libidons klubbighet”. Vi på Divan-redaktionen har omsider blivit så förtjusta i denna metafor att vi beslöt oss för att tillägna den ett eget nummer – den volym som just nu klubbbar vid dina fingrar och som förhoppningsvis kommer att fastna i ditt medvetande.

Numret inleds med en klassisk text från 1919 av Freuds nära vän och favoritlärjunge, den tyske psykoanalytikern Karl Abraham. Abraham försöker visa hur analysandens motstånd mot psykoanalysens kliniska grundregel – uppmaningen att associera fritt – har sin etiologiska grund i libidinösa fixeringar vid den anal-sadistiska fasen i den psykos sexuella utvecklingen.

I sin artikel ”Sexualbrottet” försöker sedan den franske psykoanalytikern Jean Laplanche spåra sexualbrottets drivkraft tillbaka till den infantila sexualiteten, en form av arkaisk sexualitet som enligt Laplanches teori inte är någonting medfött, utan något som uppstår i form av en fantasi i utbytet mellan barnet och vuxenvärlden.

Elfriede Jelinek tilldelades 2004 Nobelpriset

i litteratur. Inte utan stolthet publicerar vi i detta nummer ett utdrag ur hennes pjäs *Babel* från 2003. I hennes primärprocessliknande text finns en svårsmält mix av kannibalism, mordiskhet, incest och längtan efter kärlek.

Med tanke på att Freud endast använder metaforen ”libidons klibbighet” några få gånger i sina samlade skrifter kan det tyckas konstigt att den förlänas en egen rubrik i Laplanches och Pontalis inflytelserika ordbok från 1967 över den Freudianska psykoanalysen: *Vocabulaire de la psychanalyse*. I sin text ”Sartres gökunge” tänker sig John Swedenmark att detta har sin förklaring i Jean-Paul Sartres fundamentala närvaro i det intellektuella klimatet i Frankrike under 50- och 60-talet. I Sartres verk *Varat och Intet* används begreppet ”klibbighet” för att kasta ljus över hur det mänskliga medvetandets särart, dess ”för-sig”, alltid hotas av att uppslukas av det tingsliga varats ”i-sig”.

Boyan Manchev utgår från Ovidius berättelse om den skickliga väverskan Arachne som utmanar Pallas Athena, och tolkar Arachnefiguren som en metafor för subjektets kropp och dess faktiska öde; att implodera och ge upphov till en ny teknisk varandeform.

Jérémie Koering ägnar sitt bidrag i Divan åt en framställning av Narcissus som brukar tillskrivas Caravaggio. Förutom att målningen speglar en fatal självbesatthet av det slag som Freud nog hade i sinnet när han begrundade ”libidons klibbighet” visar Koering att denne Narcissus kan ses som en perceptuell motsvarighet till den måleriska processen i sig: kroppen och dess utsöndringar övergår i ett flöde av färg som stelnar och tar gestalt på målarens duk.

Sara Vide-Ericson har nära kontakt med drömspråket i en serie stora målningar samlade under titeln *While Unconscious*, som väcker ett gensvar på drömtänkandets nivå av Nina Weibull.

Är kärleken för alltid illusorisk? Längtan finns ju ständigt där, efter närhet till barn, föräldrar partners, men *Was it ever love?* frågar sig Sara Stridsberg i en tät betraktelse à tolk variationer. Också författaren och poeten Jonas Brun, som i vår tilldelades Sveriges

Radios romanpris, bidrar i numret med sju nyskrivna dikter om ensamhet och längtan efter gemenskap och mening.

I en litteraturhistorisk exposé visar Carin Franzén att den romantiska kärleken visserligen har förändrats, men att dagens syn på kärlek ändå har mer gemensamt med äldre tider än vi kanske tror. Hennes text följs av en berättelse ur *Heptameron* om sinnlig kärleks stundom hårda öde.

Clarence Crafoord funderar över hur det kan komma sig att hur många gånger psykoanalysen än har dödförklarats så har dess sätt att betrakta det mänskliga psyket ändå en benägenhet att häfta vid. Crafoord tänker sig att klibbigheten kan vara en sorts kvarlämning av en föreställning av klarhet om hur världen är beskaffad. Det verkar som att Freuds psykoanalys har klibbat fast vid kulturen och fortsätter att göra så, trots diverse kraftfulla försök att skaka den av sig.

I sitt bidrag till detta vårnummer, ”Smärtan som intellektuell process”, diskuterar Eva Löwstedt smärtan som reaktion på något i subjektets förflutna, och frågar sig om empatin verkligen är en ofrånkomlig förutsättning för den intellektuella förståelsen av orsaken till det vi kallar smärta.

En liten flicka vill sjunga inför publik men rösten underkänns av mamma. Självaktning respektive skamsårbarhet grundas tidigt inom oss. Om läsningen mellan obearbetad skam och depression, och hur nyfikenhetens lust och glädje, om den skambeläggs, kan leda till olika strategier av självbestraffning handlar senaste nummer i *Svenska psykoanalytiska föreningens skriftserie, Skam*. Karin Michal recenserar.

Slutligen ett varmt tack till konstnären Annika von Hauswolff, som generöst ställer ett rikt urval av sina smärtsamt exakta och mångtydiga verk till Divans förfogande. Sjunk ner bland kuddarna i den rosaröda sammetssoffan *Domestic Sculpture*, käre läsare, och låt dig klibbas in!

Johan Eriksson
Bengt Warren
Nina Weibull